

Köy için Köy Okulu ne Anlam İfade Eder?

KÖY OKULLARI DEĞİŞİM AĞI DERNEĞİ
Kuruluş tarihi: 5 Aralık 2016

www.kodegisim.org

bilgi@kodegisim.org

Osmanağa Mah., Söğütluçeşme Cad.
No: 56, Altın Çarşı - 89 Kadıköy/İstanbul
0216 343 73 43

@kodegisim

Teşekkür

KODA olarak 2016 yılından beri köylerdeki çocukların iyi eğitim alabilmesi için öğretmenleri ve aileleri güçlendirmek üzere çalışıyoruz.

Yürüttüğümüz her programda çalıştığımız alanı daha yakından tanıdık, yeni ihtiyaçlarla karşılaştık, yeni çözümleri ağımıza katılanlarla geliştirdik. Muş'tan Aydın'a, Bursa'dan Batman'a, Kastamonu'dan Şanlıurfa'ya Türkiye'nin dört bir yanından birbirinden farklı anılarla heybemizi doldurduk. Kırsalın, köyün, köy okulunun ve bu ekosistemde yer alan her bir kişinin rolünün önemine tanık olduk. Çocuğun çevresindeki yetişkinlerle sahada bilfiil çalışma yürütürken, yarattığımız etkiyi artırmak kadar kadar, alandaki ihtiyacın da daha görünür olması için her sözümüzü verilerle desteklemenin gerekliliğini gördük. Her krizde kırsalın daha iyisini inşa edebilmek için türlü fırsatlar barındıran bir alan olduğu bilinciyle kırsala özgü politikalar geliştirebilmek, kentlerde yoğunlaşan ilgiden kırsalın hakkı olanı alabilmek, 8 yılda biriktirdiklerimizi sayısal verilerle de aktarabilmek için bu yazı dizisini hazırladık.

Fikir oluştuğunda pandemiye atlatmıştık ancak henüz 6 Şubat Depremleri olmamıştı. 6 Şubat sonrasında köy okuluna dair bildiklerimiz tekrar sınıandı. Başlangıçta yazılanlar defalarca silindi, tekrar yazıldı. Bu sırada yolumuz STGM ekibiyle kesişti, birlikte Hatay köylerinde bu yazı dizisinin nereye denk geldiğini anlatmak üzere bir de video hazırladık.

Yazı dizimiz kolektif bir emeğin ürünü. Bu yüzden başta Betül Balcı, Demet Taşkan, Gökçen Karaman, Hatice Azın, Muhammed Atalay, Nur Akdemir, Okan Pala ve Öykü Kocaman olmak üzere deneyimleri ve fikirleriyle yazılarımıza katkı sunan, yolumuzun kesiştiği tüm ekip üyelerimize;

Anlatmak istediklerimizin gözlere, kulaklara hitap etmesini sağlayan videonun ortaya çıkmasında emeği geçen STGM ekibi üyeleri Ezgi Karataş, Hakan Ataman, Murat Özçelebi ve Özge Azap'a;

Ve 8 yıl boyunca köyünü, okulunu, deneyimlerini bize açan tüm öğretmenlere, öğretmen adaylarına, velilere, muhtarlara, akademisyenlere ve gönüllülere teşekkür ederiz!

Köy için Köy Okulu Ne Anlam İfade Eder?

Bir konuda karar vermek için pek çok farklı yöntem kullanmak mümkün. En sık başvurduğumuz yöntemlerden biri hızlıca bir maliyet hesabı yapmak. Terazinin bir kefesinde vereceklerimiz, diğer kefesinde alacaklarımız... Yalnız söz konusu bir çocuğun geleceği olduğunda kefeleri doldurup boşaltmak o kadar kolay olmuyor. Bu yazımızda “Tek bir çocuk için de olsa köy okulu açık kalmalı mı?” sorusunun bizi bir maliyet hesabından çok felsefi bir tartışmaya yaklaştırmasına izin verdik. Esas işlevi eğitim ve öğretime ev sahipliği yapmak olarak tanımlanan köy okullarının öğrenci yetiştirmenin ötesine uzanan rollerini ortaya koymaya çalıştık.

Köy Kahvesinde Bir Çay?

Giriş yazımızda altını çizmeye çalıştığımız gibi statüsü, içinde yaşayanların ekonomik ve kültürel ilişkileri, coğrafi sınırları, yönetsel yapısı zaman içinde değişiklikler gösterse de köyleri köy yapan temel kodlar hâlâ varlığını sürdürmekte. Öyle ki bu coğrafyaya aşına hiç kimse bir yerleşim yerinin köy olup olmadığına karar vermek için tabelaya ihtiyaç duymaz.

“Çocuklar bazen sanki başka bir dilde konuşuyor gibiydi. ‘Cıncık gibi’ tam olarak ne anlama geliyor hâlâ öğrenemedim. Ebekulağı (yöresel ağızda salyangoz) nedir bilmemem ise çocukları epey eğlendirdi.”

Köy Öğretmeni

Meydanda heybetli bir ağaç, yazın gölgesinde kışın gövdesinde soluklanmak için ağacın hemen yanına atıverilmiş sandalyeler ve masalar ile bir kahvehane, yabancı olduğunuzu ama gelip kendinizi anlatmak isterseniz de tüm kapıların açık olduğunu bakışlarıyla dile getirebilen kahvehane sakinleri, şanslıysanız köy ekmeğinin, daha az şanslıysanız kışın yakılmak üzere kurutulanların saçtığı “memleket” kokusu... Bir de çoğunlukla iki katlı, muhtemelen açık pembe tonlarına boyanmış binası ve dev bahçesi ile gelene geçene açık bir okul.

Okulun oradaki varlığının anlamını yalnızca içinde bulunanlar ya da bahçesinden gelip geçenler ile sınırlandırmak yetersiz. Bu meselenin nerelere dokunduğunu anlamak için konuyu köyde bir okulun varlığının tüm topluma etkileri, köy içinde yaşayan grupların ilişkilerine etkileri ve köyde yaşayan bireylere etkileri olmak üzere üç boyutta ele alıyoruz.

Köy Okulunda Kimler Var?

Öncelikle genel bir boyuttan, üretim ve eğitim süreçleri aktif olan köylerin topluma etkileri çerçevesinden bakalım. Bir köyde toprağın işlenmeye devam etmesini, ulaşımın canlı olmasını ya da kültürel yapının korunmasını o köyün yalnızca iç meselesi olarak görmek mümkün değil. Neden mümkün olmadığını, kırsalın bu işlevlerinin devam etmediği bir durumun toplumdaki sonuçları üzerinden ortaya koymak ise oldukça önemli.

İlk olarak kırdan kente yoğun göç, kentlerin kalabalıklaşması, plansız kentleşme, hava kirliliği, trafik, işsizlik, doğadan uzaklaşma ve çevre tahribatı, sağlıklı gıdaya erişim zorluğu, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerin yetersizliği gibi bir dizi sonuca yol açabiliyor. İkinci olarak köylerin terk edilmesiyle bir ülkenin ekonomik kalkınmasında çok önemli bir yere sahip olan tarım faaliyetleri azalıyor. Diğer yandan kırsal toplulukların dağılmasıyla tüm toplumun kültürel mirası zayıflıyor. Son olarak, özellikle son yıllarda iklim değişikliğinin etkisiyle yaşanan doğal ya da beşeri kaynaklı küresel krizler bize doğanın, bir arada olmanın ve iş birliği ile hareket etmenin hayatta kalmak için en temel gereksinimlerimizden olduğunu hatırlatmaya devam ediyor. Gerek Covid-19 Pandemisi gerekse 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri köyde oluşa dair önemli hikayeler barındırıyor. Öyleyse kırsalın sahip olduğu sosyal ve ekonomik potansiyeli kullanmak, temelleri sağlam bir gelecek adına hepimiz için zaruri hale geliyor. Bu potansiyeli kullanmanın yolu da her çocuğun sahip olduğu nitelikli eğitime erişim hakkının sağlanmasından geçiyor.

Bir diğer boyut ise okulun köyde var ettiği gruplar ve bu grupların birbirleri ile olan temasları ile ilişkili. Köyde okulun varlığı, sınıf arkadaşı olan çocuklar, veliler, memurlar gibi sosyal grupların oluşmasını sağlıyor; İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, belediye, kaymakamlık gibi kurumların bu köy ile ilişkilenebilmesi ve bu kişi ve kurumların birbirleri ile temas etmesi anlamına geliyor. Nasıl ki şehirleri, üniversiteleri, devletleri kuran insan ilişkileri ise köyler de varlığını sürdürebilmek için **benzer ilişki ağlarına** ihtiyaç duyuyor. Okulu kapanan köylerde taşınmalı sisteme geçilmesi, eğitim üzerinden oluşan grupları azaltırken gruplar arası ilişki kurma alanlarını da daraltıyor.

“Bizler için her şeyin uzaktan olması zor oldu. Köyde çocuklarla okul varken bile ailelerin ilgisizliğinden bazen sıkıntılar yaşarken (pandemi döneminde) çocuğa aile üzerinden ulaşmaya çalışmak her şeyi daha da zorlaştırdı.”

Köy Okulu Müdürü

Belirsizliklerle başa çıkma, ortak faaliyet yürütme, zorlukların üstesinden gelebilme, karşılaşılan sorunlar karşısında eldeki fırsatları kullanarak çözüm üretme gibi yetkinlikler, içinde var olabildiğimiz grup ya da topluluklar sayesinde kazanılıyor. Sadece yaşam becerilerini geliştirebilmek için bile sosyal gruplara ihtiyaç duyuluyor. Gruplar arası iletişim, yaşanan yere aidiyet hissini artırırken köyün tamamı bir öğrenim alanı haline gelebiliyor.

“İyiyiz çok şükür. Ben köyde ikamet ediyorum zaten 7 yıldır. O yüzden (pandemi döneminde) hem çocuklara hem ailelere psikolojik olarak destek olduk. Okul öncesi öğretmenimiz ile birlikte ev ev gezdik önlemler alarak. O şekilde iletişimi hiç koparmadık.”

Köy Öğretmeni

Buradan hareketle üçüncü boyutta sürecin en temel aktörleri olan öğrenci ve öğretmen üzerinden okulun varlığının bireysel etkilerine yakından bakalım. Gruplar arası iletişim ile bağ kurduğumuz yaşam alanında öğrenme faaliyeti, “yer yer yapılandırılmış öğrenme teknikleri, çoğu zaman ise önceden planlanmamış bir şekilde öğrencinin merakı ile ateşlenerek kendiliğinden gerçekleşebiliyor”¹.

Diğer yandan köy okulu, varlığıyla, eğitime erişim açısından bir fırsat eşitliği imkanı yaratıyor. Özellikle olağan koşullarda zorunlu eğitime devam etmesi gereken fakat türlü sebeplerden etmesine izin verilmeyen kız çocuklar, çalışmaya zorlanan çocuklar ve özel gereksinimli öğrenciler için okulun hızlı ulaşılabilir bir konumda bulunmaması, bu gruplar için eğitim hayatına devam etmeyi imkansız hale getirebiliyor.

“Benim öğrencilerim özel öğrenciler. Zihinsel engelleri var ve ben onları görmediğim zaman eğitimleri bitmiş oluyor. Aileler eğitim açısından çocuklarına hiçbir şey verebilecek durumda değiller.”

Köy Öğretmeni

Gözümüzün Gördükleri

Çoğunlukla zorlu ekonomik koşullar köyden kente göçün lokomotifi olsa da sanayileşmenin gelişmesi, kırsalda miras yoluyla tarım alanlarının daralması, tarımda makineleşmenin artması ve insan işgücü ihtiyacının azalması, zorlu iklim koşulları, doğal afetler, mevsim dışı ekonomik etkinliklerin yetersizliği, sağlık hizmetlerine erişimdeki güçlükler², altyapı eksiklikleri, eğitim imkanlarının azlığı ve gençler için sosyalleşme alanlarının kısıtlılığı gibi pek çok sebep de köylerin boşalmasına etki eden unsurlar arasında yer alıyor.

Ulusal çapta yaşadığımız kriz süreçlerinde ise bu durumun tam tersiyle karşılaştığımız da oluyor. Çok eskilere gitmeye gerek yok, pandemi döneminde yaşadıklarımız hâlâ taze... Kaçabilenlerimiz köyüne kaçtı, hatta pandemi etkisini azaltmasına rağmen uzaktan çalışma sistemine geçen kurum çalışanları kentlere geri dönmedi. 6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinin ardından da ilk refleks şehir merkezlerinden uzaklaşmak oldu. Peki köyleri kırılğan ya da dirençli kılan ne?

“Burası benim ailemin köyü, bir evde üç aile kalıyoruz birlikte, depremin ilk günleri daha kalabalıktık. Köyde deprem öncesi çocuk yoktu, okul kapalıydı. Depremden sonra 30’a yakın çocuk geldi köye. Ben de çadır buldum önce, malzemeler getirdim. Şimdi 23 Nisan’a hazırlanıyoruz.”

Köy Öğretmeni

¹ Goodwin, K., Kennedy, G., & Vetere, F. (2010). Getting together out-of-class: Using technologies for informal interaction and learning. In C. H. Steel, M. J. Keppell, P. Gerbic, & S. Housego (Eds.), Curriculum, technology & transformation for an unknown future: Proceedings ascilite Sydney 2010 (pp. 387-392).

² Keleş, R. (1996). Kentleşme politikası. İmge Yayınları.

Sorunların ya da çözümlerin köküne indiğimizde “eğitim” cevabıyla karşılaşırız. Okulun açık olduğu, çocukların eğitim alabildiği köylerde üretim ilişkilerinin devam ettiğine, sosyal ilişkilerin azalmadığına, özellikle yine çocuklar için köylerde zaten sınırlı olan sosyalleşme alanlarının korunduğuna şahitlik ediyoruz.

"Biz buraya top oynayabilmek için geliyoruz, diğer günler tarlaya gidiyoruz."

Köyde Yaşayan bir Çocuk

"Burada olmasam evde bulaşık yıkıyor olurdum."

Köyde Yaşayan bir Çocuk

6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinin ardından kurumların hazırlamış olduğu raporlarda³ özellikle psikolojik ve sosyal gelişime yönelik ihtiyaçların eğitim alanları ile karşılık bulabildiğini okuyoruz. Okul binasının hasar gördüğü ve eğitim faaliyetlerinin tamamen durduğu köylerde ve depremden etkilenen bölgelerde yer alan çadır kentlerde çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından çocuklar için oluşturulan oyun ve öğrenme alanlarının sadece çocuklara değil yetişkinlere de etki ettiğini anlıyoruz.

"Şimdi herkes sokaklarda, bankalarda birbirleriyle oturuyor. Muhabbet arttı. İnsanların değeri bilinmeye başladı."

Köyde Yaşayan bir Çocuk⁴

Sonuç

Yazının girişinde bir yerleşim yerinin köy olduğunu anlayabilmemiz için tabelaya ihtiyaç olmadığını söyledik. Köyü köy yapan unsurların var olmaya devam edebilmesi için de köydeki okulun varlığına ihtiyaç duyulduğunu açıklamaya çalıştık. Çünkü biliyoruz ki bir köy okulunda eğitim almaya devam eden çocuklar varsa, o sınıf ya da sınıfların en az bir öğretmeni, bahçede toplanan velileri, yaşamın devam etmesi için işlenen toprağı, ulaşım sağlamak için yol yapan servis araçları da var demektir. Yaşam alanında okulun varlığı aynı zamanda o güne kadar gelebilmiş yerel kültürel birikimin ülkenin geleceğine taşınmasını garantilemektedir.

³ Çocuk Çalışmaları Derneği, Suna'nın Kızları, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği tarafından yayımlanan raporlar ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı saha notları incelenmiştir.

⁴ "Deprem bölgesindeki geçici barınma alanlarına kız çocuk odaklı bakış: Mekânsal koşullara ve çocuk hizmetlerine dair değerlendirme" başlıklı rapordan alınmıştır (Suna'nın Kızları, 2023)

